

25A52 Amendement: Afwijzing referendumverzoek Zaanse Schans

De gemeenteraad van Zaanstad, in vergadering bijeen op 22 mei 2025, behandelende het raadsvoorstel inzake het inleidend verzoek tot het houden van een adviserend referendum over het ontwerp-raadsbesluit 'Toekomstbestendige Zaanse Schans'.

Overwegende dat:

- Er geen sprake is van contrabelangen tussen de initiatiefnemers van het referendum en het raadsvoorstel, aangezien beide uitgaan van kosteloze toegang voor inwoners van Zaanstad en bepaalde doelgroepen;
- het raadsvoorstel expliciet voorziet in gratis toegang voor inwoners van Zaanstad, wat het belangrijkste bezwaar van de initiatiefnemers adresseert. Er is daarmee eerder sprake van een verschil in vertrouwen dan een fundamenteel beleidsverschil. Dat maakt het referendum een weinig passend middel.
- Er aanwijzingen zijn dat het referendumverzoek in overwegende mate is geïnitieerd vanuit andere belangen, waarbij misleidende informatie is gebruikt om steun te verkrijgen, en daarmee sprake is van oneigenlijk gebruik van het referenduminstrument, dat bedoeld is voor het algemeen belang;
- Het houden van een referendum zal leiden tot aanzienlijke vertraging in de besluitvorming, waardoor de gemeente het toeristenseizoen van 2026 niet meer kan benutten, met als gevolg het mislopen van substantiële inkomsten die noodzakelijk zijn voor erfgoedbehoud, uitvoering van het mobiliteitsplan en het opzetten van een bewoners- en ondernemersfonds;
- Vertraging direct negatieve financiële consequenties heeft voor de businesscase, mede gezien de stijgende kosten bij uitstel, het afhaken van samenwerkingspartners en het risico dat het hele project niet meer realiseerbaar is;
- Deze vertraging is extra risicovol gezien de financieel zware periode die voor ons ligt, waarin de financiële ruimte van gemeenten aanzienlijk wordt beperkt en kostenstijgingen zoveel mogelijk moeten worden voorkomen.
- De maatschappelijke en economische schade van vertraging onevenredig groot is ten opzichte van de toegevoegde waarde van een adviserend referendum;
- Een toekomstig uit te voeren onttrekkingsbesluit niet referendabel is, maar de onduidelijkheid hierover in het referendumproces kan leiden tot verwarring bij inwoners over waarover zij zich precies uitspreken, wat de democratische zuiverheid ondermijnt;

Besluit:

Het raadsvoorstel als volgt te wijzigen:

In het besluit:

De variant:

"1. Het inleidend verzoek voor een referendum over het ontwerp raadsbesluit 'Toekomstbestendige Zaanse Schans' wel in te willigen."

te schrappen.

De variant:

"2. Het inleidend verzoek voor een referendum over het ontwerp raadsbesluit 'Toekomstbestendige Zaanse Schans' niet in te willigen."

te vervangen door:

"2. Het inleidend verzoek voor een referendum over het ontwerp raadsbesluit 'Toekomstbestendige Zaanse Schans' niet in te willigen, op grond van artikel 3, eerste lid, onder k, van de Referendumverordening Zaanstad 2022, wegens zwaarwegende belangen die onaanvaardbare vertraging, financiële risico's en maatschappelijke schade opleveren. Daarnaast geldt dat een

toekomstig te nemen besluit tot onttrekking van openbare ruimte – noodzakelijk voor de uitvoering van het raadsvoorstel – niet referendabel is.”

En voorts aan het raadsbesluit toe te voegen:

Namens de indienende partijen merken wij op dat er in deze kwestie geen sprake is van tegenstrijdige of conflicterende belangen tussen het gemeentebestuur en de initiatiefnemers van het referendumverzoek. Zowel de initiatiefnemers als de indieners van dit amendement erkennen het belang van toegankelijke publieke ruimte en onderschrijven het uitgangspunt dat inwoners van Zaanstad kosteloos toegang moeten houden tot de Zaanse Schans.

Er is geen sprake van contrasterende belangen tussen de initiatiefnemers van het referendum en het raadsvoorstel. Beide gaan expliciet uit van kosteloze toegang voor inwoners van Zaanstad en bepaalde doelgroepen. Het raadsvoorstel adresseert dit uitgangspunt bovendien rechtstreeks door te voorzien in gratis toegang voor deze groepen.

De zorgen van de initiatiefnemers – met name over het daadwerkelijk borgen van vrije toegang voor inwoners – zijn daarmee geen kwestie van inhoudelijk beleidsverschil, maar veeleer een kwestie van vertrouwen in de uitvoerbaarheid. Juist omdat het uitgangspunt wordt gedeeld, is het houden van een referendum een weinig passend en disproportioneel middel.

Tegen deze achtergrond zijn er bovendien zwaarwegende juridische en praktische bezwaren tegen het houden van een referendum over het ontwerpbesluit Toekomstbestendige Zaanse Schans. Deze rechtvaardigen, in lijn met artikel 3, eerste lid, onder k van de Referendumverordening Zaanstad 2022, dat het inleidend verzoek niet wordt ingewilligd.

Allereerst brengt het houden van een referendum aanzienlijke vertraging met zich mee. Die vertraging leidt ertoe dat de noodzakelijke invoering van het entreebeleid vóór het toeristenseizoen 2026 niet meer mogelijk is. Het gevolg is dat substantiële inkomsten uit kaartverkoop uitblijven, terwijl die inkomsten essentieel zijn voor het onderhoud van cultureel erfgoed, het verbeteren van de veiligheid en leefbaarheid, en de financiering van bewoners- en ondernemersfondsen. Deze vertraging betekent dat de businesscase onder druk komt te staan, samenwerkingspartners kunnen afhaken, en noodzakelijke investeringen mogelijk moeten worden uitgesteld of zelfs geannuleerd. De kosten nemen toe, terwijl een financieel "ravijnjaar" in het vooruitzicht ligt. De belangen van bewoners en erfgoed worden daarmee rechtstreeks geraakt.

De jurisprudentie ondersteunt het standpunt dat de geschetste risico's kunnen worden aangemerkt als zwaarwegende gronden in de zin van artikel 3, eerste lid, onder k van de Referendumverordening Zaanstad 2022. Zo oordeelde de rechtbank Oost-Brabant in ECLI:NL:RBOBR:2016:3494 dat de raad in redelijkheid een referendumverzoek kon afwijzen wegens projectvertraging en de daarmee gepaard gaande risico's voor voortgang en uitvoering. In Rb Noord-Holland, ECLI:NL:RBNHO:2017:11154 leidde het ontbreken van een deugdelijke motivering tot vernietiging van het raadsbesluit – een risico dat de indieners met dit amendement expliciet willen voorkomen. De uitspraak van de rechtbank Zutphen (ECLI:NL:RBZUT:2011:BQ8972) onderstreept bovendien dat een beroep op spoedeisendheid zorgvuldig en concreet moet worden onderbouwd. Dat is in dit geval gewaarborgd via onderliggende stukken, waaronder Bijlage 3 bij het raadsvoorstel, waarin de urgentie en noodzaak van tijdige besluitvorming en uitvoering helder zijn beschreven.

Daarbij komt dat de uitvoering van het raadsvoorstel mede afhankelijk is van een toekomstig verkeersbesluit tot onttrekking van een deel van het gebied aan de openbaarheid. Een dergelijk besluit is juridisch aanvechtbaar via bezwaar en beroep. Dit beperkt de daadwerkelijke invloed van een referendum op het geheel van het voorstel en vergroot de bestuurlijke onzekerheid.

Daar komt bij dat de Zaanse Schans kampt met serieuze leefbaarheids- en veiligheidsproblemen. Structurele verkeersdruk, gevaarlijke situaties op bruggen en paden, en overlast voor bewoners vragen om onmiddellijke actie. Uitstel van besluitvorming vergroot de risico's op letselschade en aansprakelijkheid voor de gemeente.

Daarnaast is het belangrijk te onderkennen dat het ontwerpbesluit voortkomt uit een intensief participatietraject. De democratische legitimiteit van het besluit is stevig verankerd.

Tot slot is er reden tot zorg over het zuivere gebruik van het referenduminstrument. Er zijn aanwijzingen dat het verzoek mede is geïnitieerd en ondersteund door commerciële partijen met direct financieel belang bij het behouden van gratis toegang. In publieke communicatie zijn bovendien onjuiste of misleidende beweringen gedaan, zoals dat bewoners zouden moeten betalen om hun woning te bereiken of dat het gehele gebied wordt afgesloten voor iedereen zonder kaartje. Zulke uitspraken wekken onterechte angst en vertekenen het beeld van het voorstel. Hoewel dit op zichzelf geen formele uitsluitingsgrond is, draagt het bij aan de overweging dat het referendumverzoek niet zuiver voortkomt uit algemeen maatschappelijk belang.

Gezien de combinatie van:

- het ontbreken van beleidsmatige tegenstellingen,*
- de noodzaak tot uitvoering vóór 2026,*
- de risico's voor erfgoed, veiligheid en financiën,*
- én de twijfel over het zuivere gebruik van het referenduminstrument,*

komen wij als indienende partijen tot de conclusie dat het inleidend verzoek tot het houden van een referendum dient te worden afgewezen op grond van artikel 3, eerste lid, onder k van de Referendumverordening Zaanstad 2022.

Namens PvdA Zaanstad, Eylem Köseoglu

Namens GroenLinks Zaanstad, Natascha Stroo

Namens POV Zaanstad, Jaap Keijser

Namens ROSA, Hans Kuyper

Aangenomen, zie besluitenlijst in het raadsinformatiesysteem

Namens CDA, Julie van t Veer

Namens VVD, Fidel Lopes

Namens PvdD, Melchior Mattens

Namens SP, Anna de Groot